

Prehľad vývoja verejných financií v EÚ

Ing. Jana Jirsáková, Ing. Jakub Obst
Národná banka Slovenska

Svetová ekonomika zažíva najhlbšiu recesiu od konca 2. svetovej vojny. Popri iných negatívnych konzekvenciách to má za následok aj prudké zhoršenie situácie vo verejných financiách. Väčšina vlád v európskom priestore čelí v súčasnosti podobným problémom: prudkému poklesu daňových a iných príjmov; rastu verejných výdavkov spôsobených automatickými stabilizátormi, jednorazovým opatreniam, ktoré majú za cieľ stabilizovať finančný sektor a znovu naštartovať ekonomiku, prípadne zmierniť dopady hospodárskej krízy. Nastavenie a načasovanie tzv. „exit strategies“ z bezprecedentného poškodenia verejných financií vládami komplikujú viaceré faktory. Pretrváva neistota ohľadom začiatku a miery očakávaného ekonomického oživenia, s čím súvisí pokračujúci tlak na verejné financie. Nestabilizovaná situácia na kapitálových trhoch spolu s akútnym problémom starnutia obyvateľstva budú v najbližšej budúcnosti vytvárať dodatočné tlaky na verejné výdavky. Tieto faktory prispievajú aj k rôznorodosti názorov odborníkov na načasovanie a tempo potrebnej konsolidácie verejných financií.

PREDKRÍZOVÝ VÝVOJ

Vývoj verejných financií v EÚ do roku 2008 možno rozdeliť do troch etáp:

- V roku 1997 vstúpila do platnosti dohoda členských krajín zameraná na dosiahnutie a udržanie fiškálnej disciplíny v členských krajinách EÚ, tzv. Pakt stability a rastu. Stanovenie pravidiel pre autonómne fiškálne politiky viedlo v nasledujúcich rokoch skutočne k upevneniu fiškálnej disciplíny, čo sa prejavilo postupným zlepšovaním hospodárenia s verejnými zdrojmi na úrovni EÚ až na prebytok dosiahnutý v roku 2000.
- Od roku 2001 dochádzalo v EÚ k spomaleniu ekonomického rastu (predovšetkým v dôsledku ekonomického cyklu najväčších členských krajín). Recesia sa prejavila aj zmenou tendencie vývoja verejných financií v EÚ. Simultánne s poklesom ekonomického rastu rástol aj deficit verejných financií krajín EÚ. Po trojročnom období prehlbovania verejného schodku v roku 2003 prekročil schodok aj na agregátnej úrovni EÚ hodnotu maastrichtského kritéria 3 % z HDP.
- V roku 2004 nastala opäť v dôsledku zmeny etapy ekonomického cyklu v krajinách EÚ aj zmena vo vývoji verejných financií, ktoré nastúpili etapu 4-ročnej konsolidácie, ktorá vyvrcholila v roku 2007 dosiahnutím deficitu na úrovni 0,8 % z HDP. Krajiny tvoriace menovú úniu zaznamenali dokonca ešte nižší schodok 0,6 % z HDP.

SVETOVÁ HOSPODÁRSKA KRÍZA A JEJ VPLYV NA VÝVOJ VEREJNÝCH FINANCIÍ EÚ

Najnovšia etapa vývoja verejných financií EÚ, ktorá by mala podľa očakávaní trvať rovnako 3 až 4

roky, sa začala písať v roku 2008. Rovnako bola determinovaná zmenou ekonomického prostredia. Na vypuknutie svetovej finančnej a hospodárskej krízy vlády reagovali prijatím nákladných stabilizačných opatrení na finančnom trhu. V boji proti hospodárskej recesii sa vlády členských krajín EÚ dohodli na spoločnej koordinovanej reakcii prijatím súboru opatrení, tzv. *European Recovery Plan* (ERP, Európsky plán hospodárskej obnovy). ERP je založený na dvoch hlavných pilieroch:

1. pilier predstavuje významné posilnenie domáceho kúpyschopného dopytu fiškálnym impulzom vo výške 1,5 % HDP, pri rešpektovaní záväzkov Paktu stability a rastu.
2. pilier spočíva v priamej okamžitej akcii na obnovenie dlhodobej konkurencieschopnosti EÚ. Plán zahŕňa súbor opatrení na podporu „inteligentných“ investícií: efektívnejšie využívanie energie, podpora čistých technológií investovaním do odvetví stavebníctva a automobilizmu s perspektívou nižších ekologických nákladov v budúcnosti, investície do infraštruktúry a komunikačných odvetví na podporu efektívnosti a inovácií.

Základným princípom ERP je solidarita a sociálna spravodlivosť. Preto opatrenia ERP musia byť zamerané, resp. zlučiteľné s cieľom sanovať tie skupiny, ktoré sú krízou najviac postihnuté, a to najmä na udržanie zamestnanosti.

Tak opatrenia na sanáciu finančného sektora, ako aj protikrizové opatrenia predstavujú veľké bremeno pre verejné rozpočty. Deficit verejnej správy v EÚ sa v roku 2008 zhoršil na 2,0 % z HDP z úrovne 0,8 % z HDP v roku 2007. Krajiny eurozóny zaznamenali ešte väčší prepád, z úrovne deficitu 0,6 % HDP v roku 2007 na 2,0 % HDP v roku 2008.

Deficit verejných financií na referenčnej úrovni 3% z HDP v roku 2008 prekročilo 11 krajín (eurozóna – Írsko, Grécko, Francúzsko, Španielsko, Malta a mimo eurozóny – Litva, Lotyšsko, Maďarsko, Poľsko, Rumunsko a Veľká Británia). Najprudší rast deficitu zaznamenalo Írsko, a to o 7,4 percentuálneho bodu na schodok 7,2% z prebytku 0,2% v roku 2007. Aj napriek globálnej kríze 5 krajín pokračovalo v konsolidácii verejných financií (Bulharsko, Nemecko, Maďarsko, Holandsko, Rakúsko).

Verejný dlh v eurozóne sa zvýšil z úrovne 66,2% v roku 2007 na 69,3% z HDP v roku 2008. Dlh celej európskej únie rovnako stúpol z úrovne 58,7% (2007) z HDP na 61,5% z HDP v roku 2008.

V roku 2007 maastrichtské kritérium dlhu nespĺňalo 8 krajín (Belgicko, Nemecko, Grécko, Francúzsko, Taliansko, Maďarsko, Malta, Portugalsko), pričom v roku 2008 referenčnú hranicu 60% z HDP prekročilo aj Rakúsko na 62,6% z HDP (z 59,4% v roku 2007). Najväčší rast dlhu zaznamenalo Írsko, a to 19,1 percentuálneho bodu na hodnotu 44,1% z HDP v roku 2008. Naopak, 7 krajín (Bulharsko, Cyprus, Litva, Slovinsko, Slovensko, Fínsko, Švédsko) svoj dlh znížilo, pričom najväčší pokles zaznamenal Cyprus, ktorý znížil svoj verejný dlh oproti roku 2007 o 11,2 percentuálneho bodu na 48,4% z HDP v roku 2008.

PROCEDÚRA NADMERNÉHO DEFICITU (EDP)

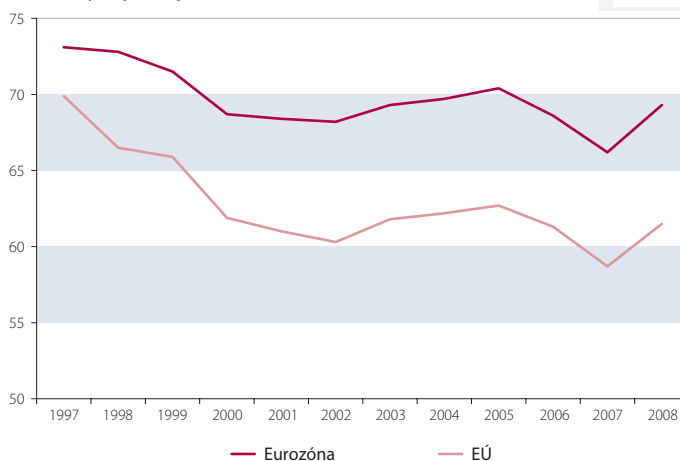
Koncom roku 2007 bolo 6 krajín v *Excessive deficit procedure* (EDP, Procedúra nadmerného deficitu) z toho dve v eurozóne (Taliansko a Portugalsko) a 4 krajiny mimo eurozóny (Poľsko, Slovensko, Česko a Maďarsko). V prvej polovici roku 2008 boli okrem Maďarska (s termínom odstrániť nadmerný deficit v roku 2009) ukončené všetky procedúry, keďže konečné deficity verejných financií v roku 2007 boli nižšie ako 3% z HDP.

Graf 1 Vývoj hospodárenia verejnej správy a vývoj HDP v EÚ a eurozóne (v % z HDP)

Zdroj: Eurostat.

Graf 2 Vývoj verejného dlhu v EÚ a eurozóne (v % z HDP)

Zdroj: Eurostat.

Tab. 1 Prehľad hospodárenia s verejnými financiami v krajinách eurozóny

Deficit (-) /prebytok (+) verejnej správy v eurozóne; v % z HDP									
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Belgicko	0,0	0,5	0,0	-0,1	-0,3	-2,7	0,3	-0,2	-1,2
Nemecko	1,3	-2,8	-3,7	-4,0	-3,8	-3,3	-1,5	-0,2	0,0
Írsko	4,8	0,9	-0,4	0,4	1,4	1,7	3,0	0,2	-7,2
Grécko	-3,7	-4,5	-4,8	-5,7	-7,5	-5,1	-2,8	-3,6	-7,7
Španielsko	-1,0	-0,6	-0,5	-0,2	-0,3	1,0	2,0	2,2	-4,1
Francúzsko	-1,5	-1,5	-3,1	-4,1	-3,6	-2,9	-2,3	-2,7	-3,4
Taliansko	-0,8	-3,1	-2,9	-3,5	-3,5	-4,3	-3,3	-1,5	-2,7
Cyprus	-2,3	-2,2	-4,4	-6,5	-4,1	-2,4	-1,2	3,4	0,9
Luxembursko	6,0	6,1	2,1	0,5	-1,1	0,0	1,4	3,6	2,5
Malta	-6,2	-6,4	-5,5	-9,9	-4,7	-2,9	-2,6	-2,2	-4,7
Holandsko	2,0	-0,2	-2,1	-3,1	-1,7	-0,3	0,6	0,3	0,7
Rakúsko	-1,7	0,0	-0,7	-1,4	-4,4	-1,6	-1,6	-0,5	-0,4
Portugalsko	-2,9	-4,3	-2,8	-2,9	-3,4	-6,1	-3,9	-2,6	-2,7
Slovinsko	-3,7	-4,0	-2,5	-2,7	-2,2	-1,4	-1,3	0,5	-1,8
Slovensko	-12,3	-6,5	-8,2	-2,8	-2,4	-2,8	-3,5	-1,9	-2,3
Fínsko	6,9	5,0	4,1	2,6	2,4	2,8	4,0	5,2	4,5

Zdroj: Eurostat.

Tab. 2 Prehľad uzavretých procedúr nadmerného deficitu

EDP v minulosti		
	Správa EK (podľa článku 104 § 3 Zmluvy)	Rozhodnutie Rady o zrušení rozhodnutia o existencii EDP
Poľsko	12. máj 2004	8. júl 2008
Portugalsko	22. jún 2005	3. jún 2008
Taliano	7. jún 2005	3. jún 2008
Česká republika	12. máj 2004	3. jún 2008
Slovensko	12. máj 2004	3. jún 2008
Cyprus	12. máj 2004	11. jún 2006
Malta	12. máj 2004	16. máj 2007
Veľká Británia	21. september 2005	12. september 2007
Grécko	19. máj 2004	16. máj 2007
Holandsko	28. apríl 2004	7. jún 2005
Nemecko	19. november 2002	16. máj 2007
Francúzsko	2. apríl 2003	31. január 2007
Portugalsko	24. september 2002	11. máj 2004

Zdroj: http://ec.europa.eu/economy_finance/.

Poznámka: Rada EÚ ECOFIN – Rada ministrov financií pre hospodárske a finančné záležitosti.

Tab. 3 Prehľad aktuálnych procedúr nadmerného deficitu

Krajiny v procedúre nadmerného deficitu (EDP) k 2. 12. 2009			
	Správa EK (podľa článku 104 § 3 Zmluvy)	Rozhodnutie Rady o existencii EDP	Termín nápravy
Belgicko	7. október 2009	2. decembra 2009	2012
Česká Republika	7. október 2009	2. decembra 2009	2013
Nemecko	7. október 2009	2. decembra 2009	2013
Taliano	7. október 2009	2. decembra 2009	2012
Holandsko	7. október 2009	2. decembra 2009	2013
Rakúsko	7. október 2009	2. decembra 2009	2013
Portugalsko	7. október 2009	2. decembra 2009	2013
Slovensko	7. október 2009	2. decembra 2009	2013
Poľsko	13. máj 2009	7. júl 2009	2012
Rumunsko	13. máj 2009	7. júl 2009	2011
Litva	13. máj 2009	7. júl 2009	2011
Malta	13. máj 2009	7. júl 2009	2010
Francúzsko	18. február 2009	27. apríl 2009	2012
Lotyšsko	18. február 2009	7. júl 2009	2012
Írsko	18. február 2009	27. apríl 2009	2013
Grécko	18. február 2009	27. apríl 2009	2010
Španielsko	18. február 2009	27. apríl 2009	2012
Veľká Británia	11. jún 2008	8. júl 2008	2013/2014
Maďarsko	12. máj 2004	5. júl 2004	2011

Zdroj: http://ec.europa.eu/economy_finance/.

V lete 2008 začala Rada (ECOFIN) procedúru nadmerného deficitu voči Veľkej Británii a v apríli 2009 Rada EÚ vyhlásila EDP pre Írsko, Španielsko, Francúzsko a Grécko. Rada stanovila termín na nápravu rok 2010 pre Grécko, 2012 pre Španielsko a Francúzsko a 2013 pre Írsko. V prípade Veľkej Británie Rada EÚ revidovala termín nápravy

na roky 2013/2014. V prípade Lotyšska a Malty sa aj napriek vyšším schodkom pôvodne neuvažovalo so začatím procedúry nadmerného schodku, vzhľadom na zmenu vlády v Lotyšsku a označenie prekročenia za malé a dočasné v prípade Malty. EDP pre Lotyšsko však bolo vyhlásené vo februári a na základe aprílovej EDP notifikácie EK v júni

rozhodla, že v EDP sa nachádza aj Litva, Malta, Poľsko a Rumunsko. Navrhovaný termín nápravy pre Maltu je rok 2010, pre Litvu 2011 a pre Rumunsko a Poľsko 2012. V prípade Maďarska EK v júni 2009 rozhodla, z dôvodu výnimočnej situácie v krajine, charakterizovanej predovšetkým hlbokou recesiou a krehkým finančným systémom, upraviť termín nápravy EDP na rok 2011 (z pôvodného termínu 2009). Dňa 11. novembra 2009 EK zverejnila správu, podľa ktorej navrhuje začať EDP voči Belgicku, Českej Republike, Nemecku, Taliansku, Holandsku, Rakúsku, Portugalsku, Slovinsku a Slovensku, pričom Belgicku a Nemecku bol termín nápravy stanovený na rok 2012 a zvyšným krajinám na rok 2013. Rada 2. 12. 2009 odporúčania EK prijala, teda ku koncu roku 2009 sa 20 krajín spoločenstva nachádza v procedúre nadmerného deficitu.

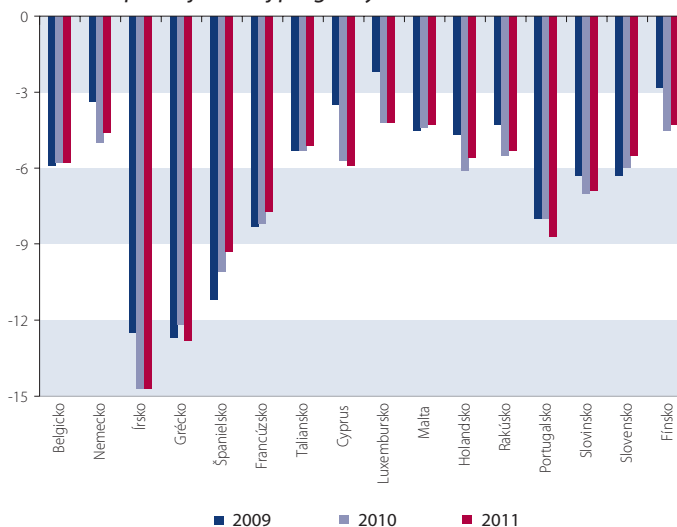
OČAKÁVANÝ VÝVOJ

Očakávaný vývoj verejných financií v EÚ prognózujú a zvereňujú viaceré inštitúcie. Pre účely výkonu fiškálnej politiky EÚ sú však relevantné najmä prognózy Európskeho systému centrálnych bánk (ESCB, WGPF – Pracovná skupina pre verejné financie), Európskej komisie – (Direktoriát pre ekonomické a finančné záležitosti, DG Ecfín), Medzinárodný menový fond (IMF), OECD a prognózy jednotlivých krajín publikované vo forme konvergenčných programov a programov stability. Vzhľadom na fakt, že prognóza eurosystému (Public Finance Report) sa nezverejňuje, vychádza tento príspevok z prognóz Európskej komisie (DG pre ekonomické a finančné záležitosti), ktoré podobne ako prognóza eurosystému vychádzajú dvakrát do roka (na jar a na jeseň) a sú sprevádzané ešte dvoma krátkymi predikciami, tzv. Interim Forecast.

Na základe tohtoročnej jesennej predikcie sa v roku 2009 deficit eurozóny zvýši z minuloročných 2% z HDP na 6,4% z HDP a bude pokračovať v raste na 6,9% v roku 2010. Až v roku 2011 sa očakáva mierna konsolidácia o 0,4 p. b. na 6,5% z HDP. Deficit Európskej únie sa tento rok očakáva na úrovni 6,9% z HDP a v roku 2010 dosiahne úroveň 7,5% z HDP, po čom by už ale mala nasledovať mierna konsolidácia. Vyššia očakávaná úroveň schodku EÚ v porovnaní so schodkom eurozóny v roku 2010 je spôsobená najmä dvojčifernými schodkami prognózovanými pre Veľkú Britániu na úrovni 13,8% z HDP v roku 2010.

Najvyšší schodok verejných financií v roku 2009 očakáva Grécko, na úrovni 12,7% z HDP, spolu s Írskom (12,5% z HDP), ktoré bude mať najvyšší schodok z celej EÚ-27 (14,7% z HDP) aj v roku 2010. V roku 2011 by mal byť deficit Írska stabilizovaný. Dvojčiferné schodky očakávajú v prognózovanom období (2009 – 2011) aj Lotyšsko, Veľká Británie, Španielsko a Grécko. V roku 2009 sa očakáva, že 5 krajín udrží svoj deficit verejných financií pod 3% referenčnou úrovňou (Luxembursko, Fínsko, Bulharsko, Dánsko, Švédsko) a siedma, Estónsko, skončí so schodkom na úrovni 3,0% z HDP. V roku 2010 túto hranicu prekročia všetky

Graf 3 Očakávané schodky verejných financií v eurozóne podľa jesennej prognózy EK

Zdroj: Economic Forecast, DG Ecfín, Eurostat.

krajiny okrem Bulharska. V roku 2011, podobne ako v roku 2010, EK očakáva, že žiadna krajina eurozóny nebude spĺňať maastrichtské kritérium deficitu verejných financií. V rámci EÚ-27 EK očakáva, že iba Bulharsko a Švédsko budú spĺňať toto kritérium, kým Estónsko sa vráti na úroveň 3% z HDP v roku 2011.

Hrubý verejný dlh eurozóny sa podľa očakávaní EK tento rok zhorší oproti minulému o 8,9 percentuálneho bodu na úroveň 78,2% z HDP a zachová si rastúcu tendenciu aj v roku 2010 (84% z HDP) a 2011 (88,2% z HDP). Hrubý dlh EÚ sa tento rok očakáva 73% z HDP a budúci rok sa zvýši na 79,3% z HDP a zhorší sa aj v roku 2011 na 83,7% z HDP a rastúcu tendenciu môžeme očakávať aj v nasledujúcich rokoch.

V kontexte ekonomického cyklu všeobecne platí, že predikcie vývoja sa spravidla revidujú smerom nahor v „dobrých časoch“, teda v časoch ekonomickej konjunktúry a v „zlých časoch“, teda v recesii, je každá ďalšia predikcia pesimistickejšia ako predchádzajúca. Súčasná hospodárska kríza je dobrým príkladom tohto fenoménu. Pre úplnosť je vhodné začať porovnaním jarnej prognózy Európskej komisie s predchádzajúcou, ktorá bola zverejnená na jeseň minulého roka. Z nej vyplýva, že v eurozóne jarná prognóza na tento rok očakávala deficit o 3,5 p. b. vyšší ako jej predchádzajúca prognóza na jeseň minulého roka. Deficit EÚ na rok 2009 predikovala taktiež o 3,7 p. b. vyšší ako v jesennej predikcii 2008. Podobnú tendenciu možno sledovať aj v očakávaniach na rok 2010, v ktorom bola zmena ešte väčšia (a to o 4,5 percentuálneho bodu pre eurozónu a 4,7 percentuálneho bodu pre EÚ).

V prípade jednotlivých členských krajín sa zmena prognózovaného deficitu na rok 2009 pohybovala v rozmedzí od -0,9 p. b. (Malta) až po -5,7 p. b. (Španielsko) v eurozóne a od -0,1 p. b. (Maďarsko) po -5,9 p. b. (Veľká Británie) v EÚ-27. Vo svojich odhadoch na rok 2010 EK najviac zo štátov eurozóny

Tab. 4 Porovnanie jarnej predikcie financií verejnej správy s jej predchádzajúcou (jeseň 2008)

v % z HDP	Jar 2009			Jeseň 2008			Jar 2009 – Jeseň 2008		
	2008	2009	2010	2008	2009	2010	2008	2009	2010
Eurozóna	-1,9	-5,3	-6,5	-1,3	-1,8	-2,0	-0,6	-3,5	-4,5
EÚ	-2,3	-6,0	-7,3	-1,6	-2,3	-2,6	-0,7	-3,7	-4,7

Zdroj: Economic Forecasts, DG for economic and financial affairs, vlastné výpočty NBS.

Tab. 5 Porovnanie aktuálnej (jesennej) predikcie s predchádzajúcou (jarnou)

v % z HDP	Jeseň 2009				Jar 2009			Jeseň 2009- Jar 2009			
	2008	2009	2010	2011	2008	2009	2010	2008	2009	2010	2011
Eurozóna	-2,0	-6,4	-6,9	-6,5	-1,9	-5,3	-6,5	-0,1	-1,1	-0,4	-
EÚ	-2,0	-6,9	-7,5	-6,9	-2,3	-6,0	-7,3	0,3	-0,9	-0,2	-

Zdroj: Economic Forecasts, DG for economic and financial affairs, vlastné výpočty NBS.

Tab. 6 Porovnanie hospodárenia verejných financií pred a počas hospodárskej krízy

	Saldo verejnej správy v Európskej únii; % z HDP		
	2007	2009	2009 – 2007
Belgicko	-0,2	-5,9	-5,7
Nemecko	-0,2	-3,4	-3,2
Írsko	0,2	-12,5	-12,7
Grécko	-3,6	-12,7	-9,1
Španielsko	2,2	-11,2	-13,4
Francúzsko	-2,7	-8,3	-5,6
Taliansko	-1,5	-5,3	-3,8
Cyprus	3,4	-3,5	-6,9
Luxembursko	3,6	-2,2	-5,8
Malta	-2,2	-4,5	-2,3
Holandsko	0,3	-4,7	-5,0
Rakúsko	-0,5	-4,3	-3,8
Portugalsko	-2,6	-8,0	-5,4
Slovinsko	0,5	-6,3	-6,8
Slovensko	-1,9	-6,3	-4,4
Fínsko	5,2	-2,8	-8,0
Bulharsko	0,1	-0,8	-0,9
Česká republika	-0,6	-6,6	-6,0
Dánsko	4,5	-2,0	-6,5
Estónsko	2,7	-3,0	-5,7
Lotyšsko	-0,4	-9,0	-8,6
Litva	-1,0	-9,8	-8,8
Maďarsko	-4,9	-4,1	0,8
Poľsko	-1,9	-6,4	-4,5
Rumunsko	-2,5	-7,8	-5,3
Švédsko	3,8	-2,1	-5,9
Veľká Británia	-2,7	-12,1	-9,4

Zdroj: 2007 Eurostat, 2009 Economic forecast, DG for economic and financial affairs, vlastné výpočty NBS.

zhoršila prognózu pre Írsko (o 8,4 percentuálneho bodu) a zo štátov EÚ-27 prognózu pre Veľkú Britániu (o 7,3 percentuálneho bodu). Naopak, najmenšie zmeny v predikcii očakáva, rovnako ako

v roku 2009, pre Maltu a Maďarsko, a to zhoršenie o 0,7, resp. 0,6 percentuálneho bodu.

V prípade aktuálnej jesennej prognózy 2009, tá naďalej zhoršuje výhľad deficitov, aj keď už mier-

nejšie, nakoľko najpesimistickejšie očakávania boli zapracované už do jarnej prognózy. Zhoršenie oproti jarnej prognóze je viditeľné najmä v roku 2009 (1,1 p. b. v eurozóne, 0,9 p. b. v EÚ) ako následok skutočného vývoja za prvé 3 štvrtroky 2009. V prípade jednotlivých krajín sú rozdiely podobné, teda zvýšenie prognózovaných deficitov v intervale od 2,6 percentuálneho bodu (Španielsko) do 0,3 p. b. (Bulharsko) zaznamenali krajiny hlavne v roku 2009. Výnimkou je Grécko, ktoré kvôli nezpracovaniu krízou spôsobeného zvýšenia verejných výdavkov do predchádzajúcich prognóz ako jediný značne zhoršuje aj deficit na rok 2008 a to o 2,7 p. b. na úroveň 7,7% z HDP. Najväčšie rozdiely oproti predchádzajúcej prognóze očakáva komisia v prípade Grécka aj v nasledujúcich rokoch, a to o 7,6 p. b. v roku 2009 a o 6,5 p. b. v roku 2010. Zmenu o viac ako 2 p. b. v roku 2009 ešte EK očakáva v prípade Španielska, Česka a Rumunska. Naopak v prípade Lotyšska, Nemecka a Švédska EK očakáva zlepšenie v porovnaní s jarnou prognózou 2009. Lotyšsko zlepšuje výhľad dokonca až o 2,1 p. b., čo je spôsobené najmä upraveným rozpočtom verejnej správy z októbra 2009, ktorý lotyšská vláda schválila, aby jej EÚ a MMF poskytli pomoc vo forme úveru. Rozpočet je charakterizovaný značným znížením starobných dôchodkov a plátov štátnych zamestnancov a zvýšením dane z príjmu, ktoré krajina musela prijať, aby udržala svoj deficit pod hranicou 10% z HDP. V roku 2010 Komisia okrem týchto krajín zlepšila odhad deficitu verejnej správy o 0,9 p. b. aj Írsku a Veľkej Británii, čo je ale pri ich dvojciferných očakávaných schodkoch len mierna zmena.

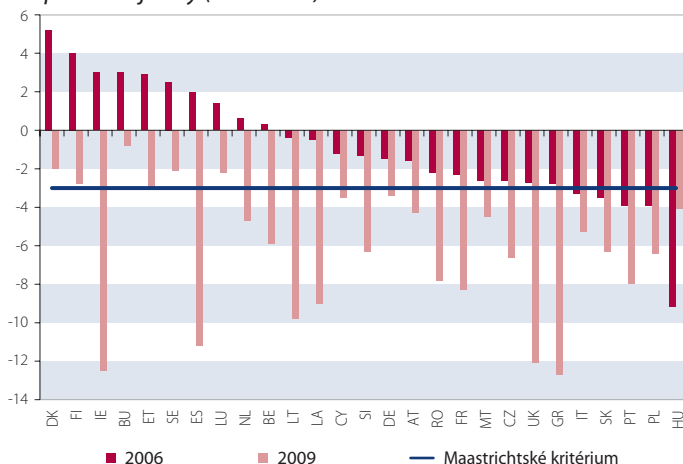
Vplyv krízy na vývoj verejných financií je nepochybne výrazný. Samozrejme medzi krajinami existujú isté rozdiely, ktoré súvisia s individuálnym vplyvom tak hospodárskej ako aj finančnej krízy. Čo je rozdielne, sú prvotné úrovne fiškálnych deficitov dosahované pred krízou a využitie takzvaných „dobrých čias“.

CYKLYCKY UPRAVENÉ SALDO VEREJNÝCH FINANCIÍ (CAB)

Ako alternatívny indikátor sa popri aktuálnom deficite verejných financií používa aj tzv. CAB (Cyclically Adjusted Balance), teda saldo verejných financií očistené o vplyv ekonomického cyklu. V prípade, že reálny HDP je na úrovni potenciálneho, potom CAB je rovný aktuálnemu, nominálnemu saldu verejných financií, keďže cyklická zložka je v tom prípade nulová. CAB v eurozóne sa podľa EK tento rok zhorší oproti predchádzajúcemu o cca 2 p. b., teda z -2,9% v roku 2008 na očakávanú úroveň -5% v tomto roku a na rok 2010 komisia očakáva CAB na úrovni -5,4%. Veľmi mierna štrukturálna konsolidácia sa očakáva až v roku 2011, a to o 0,1 p. b. na úroveň -5,3% z HDP. Pre EÚ-27 EK po úrovni -3,2% v roku 2008 očakáva v nasledujúcich rokoch -5,5% (2009), -6% (2010) a podobne aj tu sa už očakáva mierna konsolidácia na úroveň -5,7% z HDP v roku 2011.

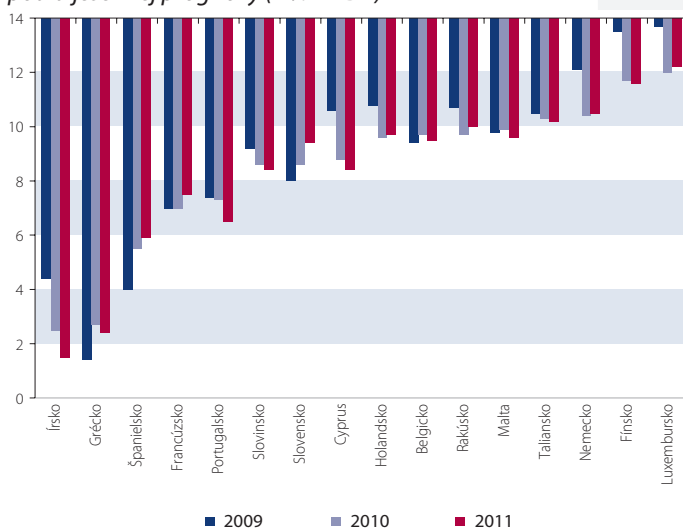
Z porovnania cyklicky očisteného deficitu s nominálnym deficitom verejnej správy vyplýva, že

Graf 4 Porovnanie hospodárenia verejných financií pred a počas hospodárskej krízy (v % z HDP)

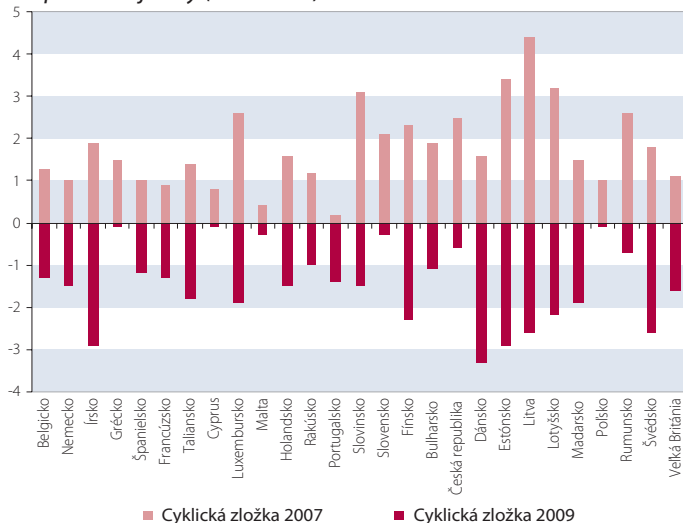
Zdroj: Economic Forecast, DG for economic and financial affairs.

Graf 5 Cyklicky očistený deficit verejných financií krajín eurozóny podľa jesennej prognózy (v % z HDP)

Zdroj: Economic Forecast, DG for economic and financial affairs.

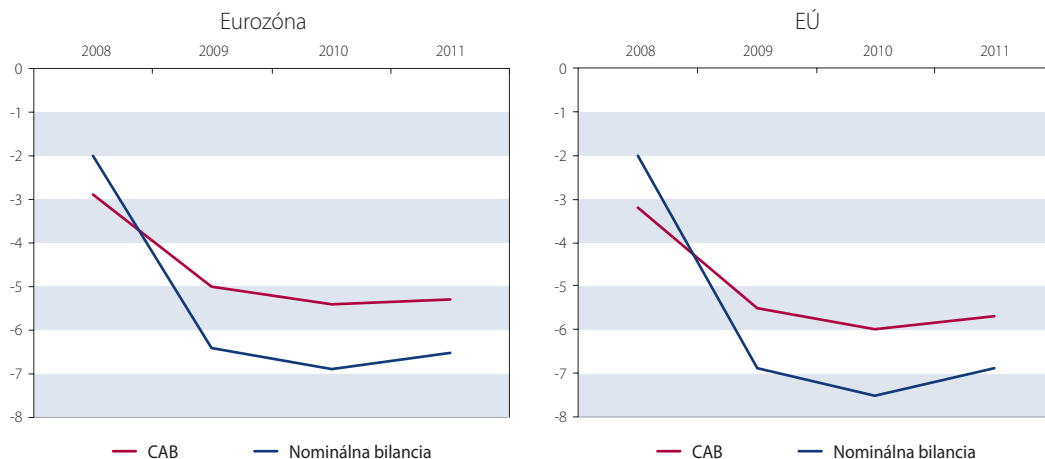
Graf 6 Cyklické zložky deficitu verejných financií pred a počas hospodárskej krízy (v % z HDP)

Zdroj: Economic Forecast, DG for economic and financial affairs, vlastné výpočty NBS.

Graf 7 a 8 Porovnanie cyklicky očistenej bilancie s nominálnou bilanciou

Zdroj: Economic Forecast, DG for economic and financial affairs.

1 Správa Eurostatu 149/2009,
22. 10. 2009.

kým v roku 2008 všetky krajiny, vrátane eurozóny a EÚ ako celku, zaznamenali pozitívny vplyv cyklu na deficit verejných financií, v prognózovanom období (2009 – 2011) je to presne naopak. S výnimkou Malty v roku 2011 (ktorá má len veľmi malú pozitívnu cyklickú zložku na úrovni 0,1 % z HDP) očakáva EK vo všetkých krajinách, vrátane eurozóny a EÚ-27 ako celku, negatívny vplyv cyklu na saldo verejných financií.

ZÁVER

Východiská fiškálnej politiky krajín EÚ v aktuálnych predikciách ECB, EK a ostatných inštitúcií, ako aj samotných členských štátov reflektujú fakt, že svetová ekonomika zažíva najhlbšiu recesiu od konca 2. svetovej vojny. Táto má za následok prudké zhoršenie situácie vo verejných financiách, keďže všetky krajiny majú v súčasnosti podobné problémy, a to prudký pokles daňových a iných príjmov do ich rozpočtov a zároveň obrovský rast výdavkov spôsobený automatickými stabilizátormi, ako aj jednorazovými opatreniami, ktoré majú za cieľ znovu naštartovať ekonomiku, respektíve zmierniť dopady súčasnej krízy. Na príklade najproblematickejších ekonomík sa dá jasne ilustrovať hlavný dôvod ich vysokých schodkov a dlhov, ako aj zamyslieť sa nad najdôležitejšími opatreniami smerujúcimi k ozdraveniu verejných financií. Napríklad Írsku (s dvojciferným deficitom verejných financií napriek konsolidačnému úsiliu od polovice roku 2008, teda opatreniam zahŕňajúcim zvyšovanie niektorých daní a odvodov) sa príjmy rozpočtu naďalej znižovali a výdavky verejnej správy rástli. Ďalší negatívny faktor sú rastúce náklady na spravovanie verejného dlhu, ktorý má v prognózovanom období dosiahnuť 96 % z HDP. Prevláda názor, že súčasný stav verejných financií v Írsku je dôsledkom neriešenia otázky udržateľného rastu verejných výdavkov v čase rýchleho rastu príjmov. Do budúcnosti by bolo vhodné, aby sa fiškálna disciplína podporila rámcovým programom, ktorý zabez-

pečí zdravšiu správu verejných financií a rozšírenie daňovej základne, aby táto bola menej citlivá na volatilitu ekonomickej aktivity. V prípade Grécka, EK ešte v jarnej prognóze očakávala schodky 5,1 % z HDP (2010) a 5,7 % z HDP (2011) a vďaka nezpracovaniu rastúcich výdavkov a klesajúcich príjmov do predikcie, sa v jesennej predikcii spája s dvojcifernými schodkami na celom horizonte prognózy. Príklad Grécka by bol vhodný na ilustráciu nenaplnenia požiadaviek európskych inštitúcií na transparentnosť a konzistenciu poskytovaných údajov. Dôsledkom toho je história s pravidelnými revíziami schodkov verejných financií smerom nahor. Kvôli značnej miere neistoty v údajoch poskytnutých gréckymi úradmi, Eurostat vo svojej správe¹ vyjadril výhrady voči gréckym číslam na rok 2008. Na príklade Veľkej Británie, taktiež s dvojpercentným deficitom verejných financií, môžeme ilustrovať vplyv stimulačných opatrení zavedených vládou (hlavne na podporu finančných inštitúcií), ktoré by mali podľa očakávaní prispieť k celkovému deficitu verejných financií jednou štvrtinou. Preto by bolo v záujme obmedzenia fiškálnych výdavkov v budúcnosti vhodné stanoviť si jasné pravidlá na pomoc jednotlivým finančným inštitúciám. Okrem toho sa V. Británii odporúča väčšie konsolidačné úsilie, ktoré by však malo byť menej závislé od makroekonomického vývoja, aby dosiahla udržateľné verejné financie. Naopak Bulharsko ako jediná krajina EÚ-27 udržalo svoj schodok pod 1 % z HDP a očakáva len mierne zhoršenie (o 0,4 p. b.) v budúcom roku. Aj tu však, napriek relatívne pozitívnym výsledkom, pretrvávajú riziká zhoršenia ekonomického vývoja. Navyše vzhľadom na blížiacu sa voľbu v Bulharsku, je tu aj riziko zníženia efektivity verejných výdavkov. Fiškálna politika by sa mala sústrediť na zachovanie makroekonomickej stability a na zvyšovanie dôvery zahraničných investorov. Predovšetkým, a to platí pre všetky krajiny, by bolo vhodné sústrediť sa na zvyšovanie efektivity verejných výdavkov.